Valiokunnan mietintö MmVM 15/2026 vp─ VNS 12/2025 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko (VNS 12/2025 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty hallintovaliokuntaan, liikenne- ja viestintävaliokuntaan, sivistysvaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:
- liikenne- ja viestintävaliokunta LiVL 9/2026 vp
- sivistysvaliokunta SiVL 3/2026 vp
- ympäristövaliokunta YmVL 19/2026 vp
- hallintovaliokunta HaVL 14/2026 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Antonia Husberg, maa- ja metsätalousministeriö
- johtava asiantuntija Petra Stenfors, työ- ja elinkeinoministeriö
- tutkimusjohtaja Torsti Hyyryläinen, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti
- yksikönjohtaja Esko Leinonen, Ruokavirasto
- tutkimusprofessori Hilkka Vihinen, Luonnonvarakeskus
- senior advisor Tapio Pouta, Metsähallitus
- va. yksikön päällikkö Anne Värilä, Sisä-Suomen elinvoimakeskus
- elinvoimajohtaja Mikko Härkönen, Suomen Kuntaliitto
- vt. aluekehitysjohtaja Anna-Riikka Karhunen, Kainuun liitto
- verkostokoordinaattori Salla Pätilä, Maaseutuverkostoyksikkö
- vanhempi maatalousekonomisti Päivi Kujala, Pellervon taloustutkimus PTT
- johtaja Simo Tiainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- toiminnanjohtaja Thomas Blomqvist, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund SLC rf
- kehittämispäällikkö Ella Kankaanranta, Nuorten Akatemia ry
- toiminnanjohtaja Suvi Louhelainen, Suomen Kylät ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- sisäministeriö
- puolustusministeriö
- valtiovarainministeriö
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- liikenne- ja viestintäministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö
- ympäristöministeriö
- Itä-Suomen elinvoimakeskus
- Itä-Suomen yliopisto
- Metsäbiotalouden tiedepaneeli
- Suomen Luontopaneeli
- Maaseutupolitiikan neuvosto / MaalleKo -verkostohanke
- Huoltovarmuuskeskus
- Suomen metsäkeskus
- Suomen ympäristökeskus
- Kalatalouden Keskusliitto
- Suomen Metsästäjäliitto
- Lapin liitto
- Varsinais-Suomen liitto
- Osuuskuntien Keskusjärjestö Pellervo ry
- ProAgria Keskusten Liitto ry
- Metsäteollisuus ry
- Elintarviketeollisuusliitto ry
- Päivittäistavarakauppa ry
- Suomen Kotiseutuliitto ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- Svenskfinlands Byar

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Pohjanmaan elinvoimakeskus
- saamelaiskäräjät

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Selonteon lähtökohdat

Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko kuvaa maaseutumaisten alueiden tilaa ja keskeisiä muutostekijöitä. Se sisältää pitkän aikavälin vision vuoteen 2040 ja poikkihallinnolliset tavoitteet ja suositukset nykyisen kehityssuunnan muuttamiseksi ja vision saavuttamiseksi. Vision mukaan Suomessa on vuonna 2040 digitaalisesti ja fyysisesti saavutettava, taloutta uudistava ja kestävästi elinvoimainen, palveluiltaan luova, tulevaisuuteen uskova maaseutu. Selonteko tukee pääministeri Orpon hallitusohjelman tavoitetta edistää koko Suomen mahdollisuuksia, torjua alueiden eriarvoistumista ja vahvistaa huoltovarmuutta. Edellinen maaseutupoliittinen selonteko laadittiin vuonna 2009, joten nyt on perusteltua arvioida maaseudun nykytilaa ja muutostekijöitä uudelleen. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa alkuun

yleisesti, että maaseutupoliittinen selonteko kuvaa hyvin erilaisten maaseutualueiden tilannetta ja tulevaisuutta haasteineen ja mahdollisuuksineen.

Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko asettaa pitkän aikavälin tavoitteet suomalaisen maaseudun elinvoiman, huoltovarmuuden ja kestävän kasvun vahvistamiseksi. Tavoitteet on muotoiltu viideksi poikkihallinnolliseksi tavoitekokonaisuudeksi, joiden alla on yhteensä 23 kehittämissuositusta. Edellä mainitut viisi poikkihallinnollista tavoitekokonaisuutta kattavat saavutettavuuden, talouden rakenteet, paikalliset toimintaedellytykset, hyvinvoinnin ja luottamuksen sekä maaseututiedon ja maaseutupoliittisen suunnittelujärjestelmän. Selonteon kunnianhimoisia ja maaseutumyönteisiä tavoitteita on maa- ja metsätalousvaliokunnan saamassa selvityksessä pidetty yleisesti perusteltuina ja kannatettavina. Samalla on kuitenkin tuotu esiin huoli selonteon suositusten toimeenpanosta. Maa- ja metsätalousministeriö on aloittanut selonteon toimeenpano-ohjelman poikkihallinnollisen valmistelun. Maa- ja metsätalousvaliokunta tarkastelee jäljempänä mietinnössään maaseutumaisten alueiden tilannekuvaa ja nostaa esiin niitä teemoja ja selonteon kehittämissuosituksia, joita se pitää selonteon toimeenpanon kannalta erityisen merkityksellisinä.

Suomalaisen maaseudun tilannekuva ja väestökehitys

Selonteossa maaseutumaiset alueet on määritelty hallinnollisista rajoista riippumattoman paikkatietopohjaisen kaupunki-maaseutuluokituksen pohjalta. Luokitus jakaa Suomen alueet 250 metrin tilastoruutuina seitsemään alueluokkaan useiden vertailuperusteiden pohjalta. Suomen pinta-alasta 95 prosenttia on maaseutumaisia alueita, joilla asuu vakituisesti runsas neljännes väestöstä, mutta osa-aikaisesti yli puolet. Suomi onkin EU:n maaseutuvaltaisimpia maita. Maaseutumaisilla alueilla toimii 35 prosenttia yrityksistä ja 40 prosenttia, kun maatilayritykset lasketaan mukaan. Merkittävä osa vientiteollisuuden resursseista ja hyödykkeistä on peräisin maaseuduilta ja monet kansalliset huoltovarmuuteen ja elintarvike- ja energiahuoltoon liittyvät kansalliset tavoitteet rakentuvat maaseudun yritystoiminnan varaan.

Väestörakenteen kehitys on suomalaisten alueiden kehittämistä ja myös maaseutupolitikkaa ravisteleva muutos, joka vaikuttaa kaikkeen. Selonteossa on kuvattu maaseutualueiden tilannekuvaa väestökehityksen osalta. Maaseutualueilla 15-64 -vuotiaiden määrä vähenee tulevan vuosikymmenen aikana yli 135 000 henkilöllä eli noin 20 prosentilla, mikäli nykyinen kehitys jatkuu. Ennusteiden mukaan merkittävin muutos tapahtuu maakuntien reuna-alueilla, erityisesti Keski-, Itä- ja Pohjois-Suomessa. Väestön määrän ja ikärakenteen muutokset edellyttävät muutosta paitsi totutuissa toimintatavoissa myös politikan lähtökohdissa. Konkreettisesti tämä näkyy esimerkiksi perusopetusikäisten määrän vähenemisenä koko maan tasolla yli 90 000 henkilöllä vuoteen 2040 mennessä. Väheneminen on voimakkainta maaseutualueilla. Toisaalta ikääntymisen myötä huoltosuhde eli alle 15- ja yli 64-vuotiaiden määrä suhteessa työikäisiin, on maaseudulla huomattavasti korkeampi kuin koko maan ennusteessa vuodelle 2045.

Selonteossa todetaan, että väestöennuste ei ole ennalta määrätty kohtalo vaan työkalu, jonka avulla voidaan suunnitella ja arvioida tulevaisuuden kehitystä. Esimerkiksi Kainuussa on jo määrätietoisin toimenpitein saatu muutettua väestöennusteiden arvioita muuttotappiomaakunnasta muuttovoittomaakunnaksi useana vuonna peräkkäin. Kuten

selonteossa todetaan, merkittävästi suurempi osa suomalaisista haluaisi asua maaseutumaisessa ympäristössä kuin tällä hetkellä asuu. Viimeisimmän, vuoden 2023 Maaseutubarometrin mukaan jopa 39 prosenttia suomalaisista toivoo voivansa asua maaseudulla. Maaseudulla elämiseen liittyy vahvasti kokemus hyvästä elämästä, joka rakentuu luontoyhteyden ja paikallisen yhteisöllisyyden ympärille. Luonnon läheisyydellä ja ihmisten luontosuhteella on tutkitusti merkitystä hyvinvoinnille. Metsästys, kalastus, luonnontuotteiden keräily ja retkeily kuuluvat olennaisena osana suomalaiseen kulttuuriin ja luontosuhteeseen. Myös maaseudulla asuvat nuoret näkevät maaseudulla asumisessa useita hyviä puolia, joista merkittävimpiä ovat rauhallisuus, turvallisuus, luonto, vapaus, tutut piirit ja hyvä arki. Nuorten kuulemisen tulokset osoittavat kuitenkin merkittäviä sukupuolittuneita eroja näkemyksissä ja kokemuksissa, ja erityisesti tyttöjen harrastusmahdollisuuksien kehittämiseen on tärkeää kiinnittää huomiota.

Selonteossa nostetaan myös esiin niitä rakenteellisia esteitä, jotka vaikeuttavat maallemuuttoa. Maaseudun kiinteistöjen voimakkaasti heikentynyt vakuusarvo vaikeuttaa rahoituksen saamista ja muodostaa käytännössä esteen sekä asuntokaupoille että yritystoiminnan siirtymisille ja investoinneille. Tiukentunut pankkisääntely jättää käyttökelpoisia taloja tyhjilleen ja halvaannuttaa maaseudun asuntomarkkinoita. Asuntomarkkinoiden toimimattomuus ja asuntolainan saamisen vaikeus vaikuttavat suoraan suomalaisten mahdollisuuksiin muuttaa maaseudulle. Maa- ja metsätalousvaliokunta yhtyy ympäristövaliokunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassa lausunnossa esitettyyn näkemykseen, että asumisen kohtuuhintaisuus, turvallisuus ja terveellisyys on tärkeää turvata myös alueilla, joilla markkina ei toimi (YmVL 19/2026 vp).

Selonteossa todetaan, että kaikki väestöään menettävät alueet eivät välttämättä voi kääntää väestömääräänsä kasvuun, mutta ne voivat siitä huolimatta kehittyä ja löytää uusia toimintamalleja menestyä. Selonteon suosituksessa 8 nostetaan esiin yhteisötalouden vahvistaminen kestävyysmurroksen ajurina. Yhteisötalous nähdään osaratkaisuna kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan haasteisiin yhdistämällä liiketoiminnan ja yhteisöllisen yleishyödyn tavoittelun. Kehittäminen edellyttää pilottikokeiluja, uusia palveluiden yhteistuotannon malleja ja yhteisöyrittäjyyden tukemista. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että yhteisötalouden kehittämiseksi mahdollistetaan pidempiaikaisia pilottikokeiluja erilaisille maaseutumaisille alueille. Kokeilukulttuurin kehittäminen nostetaan selonteossa esiin myös suosituksen 9 yhteydessä esimerkiksi kiinteistörajat ylittävien energiayhteisöjen ja kiertotalouden mallien mahdollistajana.

Suomessa yleistyy monipaikkaisuus sekä asumisessa, omistamisessa että kausittaisessa työnteossa. Monipaikkaisuuden huomioon ottaminen nostaa maaseudun todellista väestömäärää erityisesti niillä alueilla, joilla on runsaasti vapaa-ajan asuntoja. Mökeillä vietetään keskimäärin noin 84 vuorokautta vuodessa, mikä vastaa lähes neljäsosaa kalenterivuodesta. On myös huomionarvoista, että jo kolmasosassa Suomen kunnista vapaa-ajan asuntoja on enemmän kuin vakituisesti asuttuja asuntoja. Näin monipaikkaiset asukkaat muodostavat merkittävän osan maaseutualueiden tosiasiallista väestöä. Monipaikkaisilla asukkailla on tärkeä rooli esimerkiksi kriittisen infrastruktuurin käyttäjinä ja infrastruktuuria ylläpitävinä toimijoina. Toisaalta maaseutualueiden suurempi riippuvaisuus monipaikkaisista asukkaista vaikuttaa alueiden taloudelliseen haavoittuvuuteen, sosiaaliseen kestävyyteen ja resilienssiin.

Selonteon suosituksen 18 mukaan monipaikkaisuuden tilastointia ja seurantaa vakiinnutetaan kansallisten ohjausvälineiden selvittämiseksi. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tätä erittäin kannatettavana ja tärkeänä. Monipaikkaisuus on osa miljoonien suomalaisten arkea, ja sen tilastoinnin ja seurannan kehittäminen on keskeinen askel ilmiön parempaan tunnistamiseen. Monipaikkaisuuden parempi tilastointi helpottaa infrastruktuurin ja palvelujen osuvampaa suunnittelua. Monipaikkaisuuden ulottuvuudet tulee lisäksi tunnistaa osana varautumisen, huoltovarmuuden ja kriisinhallinnan suunnittelua ja harjoittelua. Ympäristövaliokunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassa lausunnossa on nostettu esiin EU:n tulevan rahoituskauden ja koheesiopolitiikan aluekehittämisen periaate, joka suojaa oikeutta jäädä kotiseudulleen (Right to Stay), ja pidetty tärkeänä, että periaatteen toteuttamiseksi löydetään konkreettisia ratkaisuja monipaikkaisuuden vahvistamisen ja maaseutuasumisen mahdollistamisen avulla (YmVL 19/2026 vp). Esimerkiksi kaksoiskuntalaisuuden mahdollisuuksia selvittämällä ja esteitä poistamalla voitaisiin lisätä verotulojen kertymistä niille alueille, joilla ihmiset osavuotisesti työskentelevät.

Digitaalinen ja fyysinen saavutettavuus

Saavutettavuus on alueiden elinvoiman keskeinen edellytys, ja liikenne- ja tietoliikenneyhteydet ovat tärkeä osa maaseudun säilyttämistä vetovoimaisena asuinympäristönä. Kyse ei ole ainoastaan liikenneinfrastruktuurista, vaan myös digitaalisesta saavutettavuudesta, toimivista tietoliikenneyhteyksistä sekä julkisten ja yksityisten palvelujen tosiasiallisesta saatavuudesta. Haasteita saavutettavuudelle aiheuttavat muun muassa vaikeat kulkuolosuhteet esimerkiksi saaristoalueilla, pitkät etäisyydet asutuskeskuksiin sekä rajalliset joukkoliikenneyhteydet. Teiden kunto ja luotettavat tietoliikenne- ja puhelinyhteydet ovat myös turvallisuustekijä. Maantieverkko, sillat, satamat, rautatieyhteydet ja polttoaineen jakeluinfrastruktuuri muodostavat kriittisiä kuljetuksiin liittyviä arvoketjuja, joiden häiriöt vaikuttavat suoraan elintarvike-, energia- ja materiaalihuoltoon. Maa- ja metsätalousvaliokunta yhtyy liikenne- ja viestintävaliokunnan maaseutupoliittisen selonteon johdosta antamassa lausunnossa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan toimintaympäristössä edellisen selonteon jälkeen tapahtuneet muutokset korostavat liikenne- ja viestintäpolitiikan merkitystä maaseutualueiden elinvoiman, saavutettavuuden ja turvallisuuden kannalta (LiVL 9/2026 vp).

Maaseudun liikenneväylien kunto vaikuttaa niin elintarvike- kuin metsäteollisuuden kilpailukykyyn. Liikenne- ja viestintävaliokunta on lausunnossaan pitänyt erittäin tärkeänä perusväylänpidon riittävää tasoa sekä rahoituksen ennakoitavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Perusväylänpidon rahoituksen kohdentamisessa ja sen kriteereissä on syytä ottaa huomioon vähäliikenteisen tieverkon merkitys kotimaiselle jalostusarvolle ja arvonlisän kasvattamiselle biotaloudessa. Rahoituksen kohdentaminen pelkästään liikennemäärien perusteella voi johtaa heikentymisen kierteeseen korjausvelan kasvaessa. Maa- ja metsätalousvaliokunta painottaa myös yksityisteiden merkitystä koko maan talouden ja huoltovarmuuden, varautumisen ja turvallisuuden ketjussa. Selonteon suosituksen 3 mukaisesti tulee parantaa yksityisteiden kuntoa talouden, huoltovarmuuden ja varautumisen vahvistamiseksi. Maa- ja metsätalousvaliokunta kiinnittää myös huomiota liikenne- ja viestintävaliokunnan lausunnossa esiin nostettuun valtiontakausjärjestelmän selvittämistarpeeseen yksityisteiden rahoituksen turvaamiseksi. Liikennevaliokunta on maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa lisäksi

katsonut, että joukkoliikenteen ostoliikenteellä on jatkossakin tärkeä rooli maaseutualueiden liikkumismahdollisuuksien turvaamisessa. (LiVL 9/2026 vp).

Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamassa selvityksessä on nostettu esiin, että mobiiliverkkojen katvealueet, 3G-verkon alasajon vaikutus puhelinyhteyksiin sekä valokuituyhteyksien hidas rakentuminen maaseutualueille heikentävät alueiden välistä tasa-arvoa. Hallintovaliokunta on maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa korostanut, että hätätilanteissa viestintäyhteyksien toimivuus on välttämätöntä, ja sähkönsaannin turvaaminen tietoliikenne- ja puhelininfrastruktuurille ja esimerkiksi maatalouden elinkeinoille on keskeinen huoltovarmuuskysymys (HaVL 14/2026 vp). Myös liikenne- ja viestintävaliokunta on lausunnossaan painottanut, että luotettavan tiedon saatavuus on keskeinen osa yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta ja se vaikuttaa myös kansalaisten mahdollisuuksiin osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun (LiVL 9/2026 vp).

Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamassa selvityksessä on korostettu, että erityisesti digitaalista ja fyysistä saavutettavuutta koskeva tavoitekokonaisuus 1 ja sen alaiset kehittämissuositukset vastaavat hyvin nuorten huoliin ja toiveisiin. Selonteon suosituksen 1 mukaan kansalaisten ja alueellinen yhdenvertaisuus tulee varmistaa digitalisaatiotavoitteiden saavuttamiseksi. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että laajakaistarakentamista toteutetaan harvaan asutulla maaseudulla yksinomaan EU:n maaseuturahaston tuella ja sen avulla on pystytty laajentamaan laajakaistaverkon kattavuutta. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että rahoituksen jatkuminen on varmistettava. Digitaalisen infrastruktuurin lisäksi tulee erityisesti julkisten ja yksityisten palveluiden digitalisoituessa huolehtia kaikkien väestöryhmien digiosaamisesta sekä digisyrjäytymisen ehkäisemisestä ja näiden vaatimista resursseista.

Koulutus- ja kulttuuripalveluiden saatavuus

Kuten edellä jo on perusopetusikäisten vähenemisen osalta kuvattu, tulevat opetus- ja koulutuspalvelut olemaan suurten haasteiden edessä tulevaisuudessa, kun väestörakenteen murros etenee. Erityisesti harvaan asutulla maaseudulla tämä tulee olemaan suuri haaste, koska kouluverkkoa on monilla alueilla jo nykyisellään supistettu siten, että tiivistäminen entisestään voi olla mahdotonta ilman, että jo nykyisellään pitkät koulumatkat pitenisivät entisestään. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että peruskouluverkon ja toisen asteen koulutuksen turvaaminen maaseutualueilla on ratkaisevan tärkeää sen kannalta, että nuoret voivat jäädä tai palata asumaan maaseudulle. Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneista noin 80 prosenttia jää saman maakunnan alueelle, ja sillä on merkittävä vaikutus alueen elinvoiman kannalta. Ammatillinen koulutus ja oppilaitokset ovat myös keskeinen osa maaseudun alueellista innovaatiojärjestelmää ja tärkeitä elinvoiman kehittämisen kannalta.

Selonteon suosituksen 7 mukaan osaamisen, koulutuksen ja omistajanvaihdosten edellytyksiä tulee parantaa maaseudun rakenteiden uudistumisen varmistamiseksi. Tämä voi tapahtua selonteon mukaan esimerkiksi vahvistamalla edelleen ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteistyötä maaseudun pienten ja keskisuurten yritysten kanssa. Sivistysvaliokunta on maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassaan lausunnossaan todennut, että pienenevien ikäluokkien Suomessa on järkevää lisätä ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhteistyötä. Lisäksi sivistysvaliokunta on korostanut, että maaseudun pienten ja keskisuurten

yritysten edellyttämän osaavan työvoiman saatavuuden turvaamiseksi tarvitaan myös korkeakouluja, yliopistokeskukset mukaan lukien (SiVL 3/2026 vp).

Maaseutupoliittisessa selonteossa on tunnistettu sekä kulttuuri- että kirjastopalveluiden merkitys peruspalveluna maaseutualueilla. Erityisesti kirjastopalvelut ovat keskeisiä muun muassa sivistyksen, demokratian ja osallisuuden turvaamisessa ja ylläpitämisessä. Sivistysvaliokunta on maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa viitannut valtioneuvoston kulttuuripoliittisesta selonteosta antamaansa mietintöön (SiVM 5/2025 vp) ja katsonut, että alueellinen eriytyminen edellyttää parempaa ennakointia ja aktiivisia toimia, joilla turvataan erityisesti lasten ja nuorten tasavertaiset mahdollisuudet osallistua kulttuuriin sekä kokijoina että tekijöinä. Maa- ja metsätalousvaliokunta on kulttuuripoliittisesta selonteosta antamassaan lausunnossa katsonut, että selonteon toteuttamiseksi laadittavan toimeenpanosuunnitelman yhteydessä tulee vielä arvioida toimenpiteiden ja päätösten maaseutuvaikutuksia (MmVL 8/2025 vp).

Aluekehitys ja maaseudun talouden rakenteet

Selonteon mukaan maaseutupolitiikka on osa aluekehittämisen kokonaisuutta. Niin aluekehityksen kuin maaseutupolitiikan rahoitus kanavoidaan pitkälti eri Euroopan unionin osarahoitteisten ohjelmien kautta. EU:n rahastoilla on ollut keskeinen merkitys Suomen aluekehitykselle ja maaseuduille. EU:n maaseuturahoituksen alueellinen (elinvoimakeskukset) sekä paikallinen (Leader-ryhmät) toteutus yhdessä maa- ja metsätalousministeriön ja Ruokaviraston kanssa muodostavat tehokkaan toimeenpanon ketjun, joka tavoittaa maaseudun asukkaat, yritykset sekä yhdistykset ja kanavoi rahoitusta erityisesti harvaanasutulle ja ydinmaaseudulle. Maatalouden investointituilla, nuorten viljelijöiden aloitustuella, neuvontakorvauksella, maaseudun yritysten tuella ja kehittämishankkeiden tuella on pystytty pitämään kiinni nykyisistä työpaikoista ja luomaan uusia työpaikkoja. Euroopan komissio korostaa, että kaikki EU-rahastot ja -ohjelmat ovat maaseutualueilla käytettävissä.

EU:n tuleva monivuotinen rahoituskehys (2028—2034) painottaa muun muassa kilpailukykyä, globaalissa teknologiataloudessa menestymistä, Euroopan strategista autonomiaa, turvallisuutta ja puolustuskyvyn lisäämistä. Komission ehdotuksessa maaseudun kehittämisen, aluekehittämisen, kalatalouden, maataloustukien ja sisäasiainrahaston varat yhdistettäisiin yhden yhteisen kumppanuusrahaston alle. Tämä muuttaa merkittävästi nykyistä rahoitusrakennetta ja ohjelmallista kokonaisuutta ja poistaa samalla jäsenmailta velvoitteen käyttää vähintään viisi prosenttia maaseuturahoituksesta Leader-toimintaan. Jatkossa Leader-toiminta on edelleen pakollinen toimenpide, mutta EU:n jäsenmaat päättävät itse Leader-toiminnan rahoituksen tasosta. Hallintovaliokunta on maa- ja metsätalousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa pitänyt kansallisen aluekehityksen ja sen osana maaseutupolitiikan integroimista EU:n alue- ja rakennepolitiikkaan ja sen varoihin tärkeänä. Hallintovaliokunta on lisäksi korostanut ministeriöiden välistä sujuvaa yhteistyötä ja koordinaatiota. Vaikuttavuuden kannalta olennaista on myös koordinaatio valtion ja alueiden välillä. (HaVL 14/2026 vp).

Selonteon suosituksen 6 mukaan maaseutuvaikutusten arviointia toteutetaan osana seuraavan EU-rahoituskauden kansallista valmistelua, varmistetaan poikkihallinnollinen koordinaatio ja hyödynnetään laajemmin olemassa olevia maaseudun kehittämisen rakenteita. Maa- ja

metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että selontekoa hyödynnetään mahdollisimman laajasti EU:n tulevan rahoituskehyksen toimeenpanon kannalta keskeisen kansallisen kumppanuussuunnitelman (NRP) valmistelussa. EU:n yhteistä maatalouspolitiikkaa koskevan CAP-asetuksen ja kumppanuusrahastoasetuksen on yhdessä mahdollistettava laaja tuki paikallisesti johdetulle kehitykselle. Leader-toiminta on yli 30-vuotisen historiansa aikana vakiinnuttanut asemansa ja osoittanut tehokkuutensa ja vaikuttavuutensa. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo selonteon suosituksen 6 mukaisesti, että Leader-toimintaa ja muita olemassa olevia maaseudun kehittämisen rakenteita tulee jatkossakin hyödyntää monipuolisesti.

Elinkeinojen kehitys ja talouden uudistuminen

Maatalous ja ruoka-ala kytkeytyvät vahvasti maaseutumaisten alueiden elinvoimaan. Maatalous on edelleen keskeisiä elinkeinoja maaseudulla, vaikka varsinaisen alkutuotannon merkitys työllistäjänä onkin vähentynyt. Maaseudulla on tällä hetkellä noin 42 000 maatilaa, ja niiden lukumäärä tulee ennusteiden mukaan edelleen laskemaan. Muita yrityksiä on noin 70 000. Kotimainen alkutuotanto on tiiviissä yhteydessä erityisesti elintarvikkeiden jalostukseen, ja elintarviketeollisuusyrityksiä sijaitseekin maaseudulla ympäri Suomea. Selonteossa nostetaan esiin ruuantuotantoon liittyvä kasvupotentiaali arvonlisän ja viennin kasvattamisen osalta. Tämän potentiaalin mahdollistamiseen liittyvät toimenpiteet kytkeytyvät erityisesti kansallisen ruokastrategian 2040 tavoitteiden toimeenpanoon. Maa- ja metsätalousvaliokunta käsittelee parhaillaan myös valtioneuvoston selontekoa kansallisesta ruokastrategiasta (VNS 1/2026), ja tulee laatimaan siitä mietinnön erikseen myöhemmin.

Biotalous ja metsäteollisuus luovat työtä ja toimeentuloa etenkin harvaan asutuilla seuduilla, mikä on merkittävä asia myös turvallisuuden näkökulmasta. Metsäteollisuuden keskeisestä raaka-aineesta noin 90 prosenttia on peräisin suomalaisista metsistä. Hankintaketju työllistää paikallisesti läpi Suomen, mahdollistaen elämisen ja työskentelyn myös harvaanasutulla alueella. Metsätaloudesta, kasvibiomassasta sekä elintarviketuotannon ja -teollisuuden prosesseista syntyy runsaasti sivuvirtoja, joiden ansiosta maaseudulla on merkittävää potentiaalia kiertotalouden kehittämiselle. Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamissa lausunnoissa on korostettu, että kiertotalouden ja siihen kohdistuvien TKI-toimintojen tukeminen on tärkeää, mutta samalla on varmistettava riittävät kannusteet markkinaehtoisuuden ja liiketoimintalähtöisyyden korostamiseksi, jotta ratkaisut ovat pitkällä aikavälillä kestäviä ja skaalautuvia.

Maaseudun yritykset ovat usein pieniä, vähemmän kansainvälisiä ja keskittyvät perinteisiin toimialoihin, mikä lisää taloudellista haavoittuvuutta. Samalla maaseudun yritykset ovat merkittävä työllistäjä ja tärkeä osa alueellista elinvoimaa ja huoltovarmuutta. Kun maaseudun talous rakentuu pienempien yritysten varaan kuin kaupungeissa, on politiikkatoimien tunnistettava erityisesti näiden yritysten tarpeet ja toimintatapa. Selonteossa todetaan, että TKI-kokonaismenoista alle viisi prosenttia kohdistui maaseutualueiden kuntiin vuosien 1997-2017 aikana. Alhainen osuus on merkillepantava, sillä maaseutualueilla sijaitsee 35 prosenttia koko maan liikeyrityksistä ja esimerkiksi lähes 20 prosenttia yrityksistä, joiden liikevaihto ylittää kymmenen miljoonaa euroa. Nimenomaan maaseudun yritysten koolla on keskeinen merkitys TKI-menojen määrässä. Suurin osa Suomen TKI- kokonaismenoista syntyy korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja suurten yritysten TKI-menoista. Sivistysvaliokunta on maa- ja

metsätalousvaliokunnalle antamassaan lausunnossa kiinnittänyt huomiota siihen, että toimeenpantaessa parlamentaarisesti hyväksyttyä tavoitetta nostaa TKI-rahoitus neljään prosenttiin BKT:sta tulee ottaa huomioon, että siitä hyötyvät myös maaseudun kasvupotentiaalia omaavat yritykset (SiVL 3/2026 vp).

Nykytilanteessa maaseudulle kohdentuu ensisijaisesti ylläpitävää tukea, kuten sosiaalietuuksia ja maatalouden suoria tukia sekä valtionosuuksia. Ylläpitävä rahoitus ei tue talouden rakenteiden uudistumista. Selonteon mukaan maaseudun talouden rakenteiden uudistamiseksi tarvitaan paikkaperustaista ja aluetietoista politiikan suunnittelua, toimeenpanoa ja seurantaa. Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamissa lausunnoissa on nostettu esiin, että kattava maaseutuvaikutusten arviointi päätöksenteossa on keino edistää maaseudun pienet ja keskisuuret yritykset tunnistavaa TKI-rahoitusta, julkisten hankintojen toteuttamista maaseudun yritysten mittakaavassa sekä paikkariippumattoman työn edistämistä julkisella sektorilla. Selonteon suosituksen 22 mukaan maaseutuvaikutusten arviointi säännönmukaistetaan keskus- ja aluehallinnossa ja vahvistetaan sen toteuttamista tukevat maaseutupolitiikan rakenteet. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että suosituksen toimeenpanoon liittyy keskeisesti myös maaseutumaisten alueiden osallistumismahdollisuuksien turvaaminen sekä maaseututiedon tuottaminen maaseutuvaikutusten arvioinnin tueksi.

Maaseutu kolmoiskriisin ratkaisujen mahdollistajana

Kolmoiskriisin eli ilmastonmuutoksen, luontokadon ja ympäristön pilaantumisen muodostamaa kokonaisuutta on selonteossa käsitelty kiitettävästi. Erityisesti ilmastonmuutoksen vaikutukset kohdistuvat ja varautuminen tapahtuu pitkälti maaseudulla ja sen elinkeinoissa. Kolmoiskriisin seurauksista selonteossa mainitaan lisääntyvät tulvariskit, kuivuus, märkyys, vieraslajit, tuhohyönteiset, metsäpalot, myrskyt, lumituhot, roudan puute sekä liikennejärjestelmän ja saamelaiselinkeinojen haavoittuvuus. Luontokato, muutokset eliölajistossa tai vesistöjen tummuminen näkyvät selvästi monilla alueilla maaseudulla. Toisaalta luonto- ja maaseutumatkailu nähdään selonteossa yhtenä maaseudun keskeisenä tulevaisuuden kasvualana. Matkailu voi olla merkittävä kasvumoottori erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa. Kuten ympäristövaliokunnan lausunnossa korostetaan, ovat kansallispuistot tärkeä osa paikallista aluetaloutta. Metsähallituksen luontopalveluiden käyttökohteilla on koettu olevan tärkeä rooli luontomatkailulle ja ne sijaitsevat usein alueilla, joilla ei ole juuri muita julkisia palveluita. (YmVL 19/2026 vp).

Energiasiirtymä hiilineutraaliin yhteiskuntaan sekä kestävyyssiirtymä korostuvat talouden ja geopolitiikan muutosten vuoksi. Omavaraisuuden ja huoltovarmuuden kannalta on perusteltua hajauttaa ruoan- ja energiantuotantoa ja -jakelua sekä välttää riippuvuutta yhdestä tai muutamasta teknologiasta. Selonteon suosituksen 9 mukaan mahdollistetaan paikalliselle tasolle skaalautuvat kiertotalouden mallit ja hajautetut energiayhteisöt tukemaan maaseudun talouden rakenteiden uudistamista, kestävää kehitystä ja huoltovarmuutta. Biokaasun tuotannon vähäisyys Suomessa on selonteossa tuotu selkeästi esille. Biokaasu on tällä hetkellä merkittävin käytössä oleva uusiutuva kaasu ja sen käyttöä voidaan lisätä erityisesti raskaassa liikenteessä. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että esteet biokaasun teknis-taloudellisen potentiaalin rakentumiselle tulee tehokkaasti poistaa. Biokaasu on joustavaa, uusiutuvaa kotimaista energiaa,

jonka tuotanto edistää ilmastotavoitteita, ravinteiden kierrätystä, vesiensuojelua sekä paikallis- ja aluetaloutta erityisesti maaseudulla.

Maaseudulla on suuri potentiaali erilaisille kolmoiskriisin ratkaisuille, mutta niiden toteutuminen vaatii johdonmukaista politiikkaa ja oikeudenmukaisia prosesseja, joissa tunnistetaan maaseudun toimijat ja toimintaympäristöt. Ympäristövaliokunta on maa- ja metsätalousvaliokunnan antamassaan lausunnossa todennut, että tyytymättömyyden maantiede ja maaseudulla yleisesti matalampi luottamus julkisiin instituutioihin eivät ole irrallisia ilmiöitä, vaan heijastavat sitä, miten maaseudun näkökulmia on tunnistettu ja otettu huomioon yhteiskunnallisessa päätöksenteossa (YmVL 19/2026 vp). Selonteon suosituksen 12 mukaan kestävyyssiirtymän toteutuksessa varmistetaan paikallista osallisuutta, oikeudenmukaisuutta ja hyväksyttävyyttä. Ympäristötoimien hyväksyttävyyden näkökulmasta oikeudenmukaisuuden tarkastelu on tärkeää. Ympäristövaliokunta on lausunnossaan korostanut kestävän biotalouden, ravinnekierrätyksen ja perinnebiotooppien hoidon tarjoamia malleja esimerkkeinä ratkaisuista, jotka sovittavat yhteen ilmastotoimien, luontokadon ehkäisyn ja luonnonvarojen kestävän käytön sekä elinkeinojen tarpeita (YmVL 19/2026 vp). Lisäksi paikalliset ennallistamishankkeet ja yhteisölliset toimet elinympäristöjen tilan parantamiseksi voivat vahvistaa paikallisidentiteettiä ja luoda tulevaisuuden uskoa.

Maaseudun ja paikallisyhteisöjen merkitys kokonaisturvallisuudelle

Selonteossa on tunnistettu maaseutu- ja saaristoalueiden merkitys Suomen kokonaisturvallisuudelle, kriisinkestävyydelle ja huoltovarmuudelle. Maaseutu muodostaa useiden huoltovarmuuden kannalta kriittisten toimintojen perustan, erityisesti elintarvikehuollon, energiahuollon, logistiikan, vesihuollon ja paikallisen varautumisen osalta. Suomessa erityisesti maa- ja metsätaloudella on keskeinen rooli huoltovarmuuden ja kokonaisturvallisuuden kannalta. Alan toiminta tukee maaseudun elinvoimaa, ylläpitää asutusta ja mahdollistaa perusinfrastruktuurin, kuten tieverkon ja energiantuotannon, säilymisen. Esimerkiksi metsäteiden käytöstä 85 prosenttia on selvitysten mukaan muuta kuin metsätalouskäyttöä. Asuttu ja elinvoimainen maaseutu on keskeinen tekijä myös kansallisessa varautumisessa ja kriisinsietokyvyssä. Maaseudulla yhteisölähtöinen toiminta luo tutkitusti vahvaa perusresilienssiä, joka tukee kriisinkestävyyttä ja häiriötilanteista selviämistä.

Kuntien ja paikallisyhteisöjen varautumiskyky on olennainen osa kansallista huoltovarmuutta. Maaseutualueilla paikalliset toimijat, yritykset, järjestöt ja kyläyhteisöt muodostavat merkittävän resurssin kriisinkestävyyden vahvistamisessa. Vapaaehtoisjärjestöt kuten esimerkiksi vapaapalokunnat, vapaaehtoinen pelastuspalvelu, kyläyhdistykset, marttajärjestö, reserviläiset, metsästäjät ja radioamatöörit tukevat konkreettisesti viranomaistason varautumista. Maa- ja metsätalousvaliokunnan saamassa selvityksessä on katsottu, että kansallisesti kehitetty Kylävara-konsepti tulee integroida osaksi maaseudun varautumisen ja kokonaisturvallisuuden ratkaisuja samoin kuin kotivaran periaatteet on integroitu osaksi kansallista huoltovarmuustyötä. Selonteon suosituksen 13 mukaan kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytyksiä turvataan huomioiden niiden kriittinen merkitys maaseuduilla. Kansalais- ja vapaaehtoistoiminta tukee maaseudulla yhteiskunnan perusresilienssiä, toimintakykyä, kulttuuria, hyvinvointia, ympäristönhoitoa, osallisuutta ja luottamusta. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää suosituksen toimeenpanoa ja kansalaistoiminnan toimintaedellytysten varmistamista erittäin tärkeänä.

Valiokunnan mietintö MmVM 15/2026 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Maa- ja metsätalousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 12/2025 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto

1. antaa kevätistuntokauden 2028 loppuun mennessä maa- ja metsätalousvaliokunnalle selvityksen selonteon toimeenpano-ohjelmasta, jonka valmistelussa otetaan huomioon maa- ja metsätalousvaliokunnan mietinnössä selonteon kehittämissuosituksista esitetyt huomiot;

2. edistää osana toimeenpano-ohjelmaa alueellisia tai kunnallisia pilottikokeiluja maaseutumaisille alueille soveltuvien ratkaisujen löytämiseksi maaseudun talouden rakenteiden uudistamiseen sekä kestävän kehityksen ja huoltovarmuuden tukemiseen;

3. kehittää väestö- ja asumistilastoja monipaikkaisuuden seurannan parantamiseksi ja tukemaan palveluiden suunnittelua, mitoitusta ja yhteiskunnallista valmistelua kunnissa ja valtiolla.

Helsingissä 2.10.2026

puheenjohtaja Ritva Elomaa ps
varapuheenjohtaja Anne Kalmari kesk
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Janne Jukkola kok
jäsen Teemu Kinnari kok
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Helena Marttila sd (osittain)
jäsen Anders Norrback r
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Jenna Simula ps (osittain)
jäsen Timo Suhonen sd
jäsen Peter Östman kd (osittain)
varajäsen Pertti Hemmilä kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina